

prišli v Bosno pod cesarjem Heraklijem (610 do 641). Tekom VII. in VIII. stoletja so se polagoma pokristjanili. Koncem IX. in ob začetku X. stoletja je bivala že mogočna hrvaška, popolnoma krščanska država. Kdaj je bila ustanovljena hrvaška bosenska škofija, se ne ve. L. 1067. jo že med drugimi našteva bula papeža Aleksandra II. Odtod dalje popisuje naš zgodovinar srečne in nesrečne čase bosenske škofije. Od l. 1233. do 1526. navaja po imenu osemindvajset bosensko-djakovskih biskupov. Potem je ta stolica za dalje časa prenehala. L. 1703. so obnovili škofijo djakovsko in l. 1773. z njo spojili sremsko. Med temi biskupi je zdaj Strossmayer deseti.

Za slavospevom Tugomira Alaupovića popisuje fra Ignacij Strukić „Katoličko crkvo u Bosni“. Popisuje nam dōbo pokristjanjenja, poznejše verske boje s patareni in žalostno njeno usodo pod turškim jarmom (1463—1878). Vendar je tudi pod Turki rastla katoliška cerkev. L. 1623. so naštela izvestja 30.000 katoličanov, l. 1877. pa 139.690 — v dokaz, da niti kruta sila ne more uničiti katoličanstva. Po l. 1878. so se frančiškani, ti stari požrtvovalni čuvaji bosenske zemlje, z vsemi silami trudili, da dvignejo ubogo Bosno, in l. 1881. je papež uredil bosensko hierarhijo. Od tega časa se Bosna v cerkvenem oziru vedno krepkeje razvija. — V četrtem delu pa opisuje msgr. Milko Cepelić krasno djakovsko stolnico, ta biser pozno-romanskega sloga (gl. „Dom in Svet“ 1898. 143.)

Prekrasne so slike, katerih je 147 brez prelepih inicialov in vinjet. Posebno so zanimive slike bosenskih „žup“. Tu vidimo katoliško prebivavstvo okoli svojega župnika. To so obrazi, polni prirodne, zdrave svežosti, krepke postave v krasnih narodnih nošah. To je probujajoči se narod, o katerem peva fra Grga Martić v svoji „Popratnici“:

E, kršan je, bistri su mu žari,  
prost je, ali velih mana nema,  
i što ima otrest ih se sprema,  
čim ga sviest na trudbu pojavi.

Jer zadužne oblasti se brinu,  
da s moralom sviet i nauk uči,  
e srećniju budućnost dokuči,  
čim mu stare zablude izginu.

Crkve blište, Nadpastir jih kruni,  
u njih puk se s bogoštovljem množi,  
gdje se nemil z dragijem mirboži, —  
vražba gine, ljubav srce puni.

Taka je ta „Spomen-knjiga iz Bosne“ — krasna, dragocena, zbujajoča lepe nade na srečno bodočnost te dolgo teptane zemlje. Iz nje odseva luč nove kulture, katera zaseva zdaj

na obzorju izza krvave prošlosti. Življenje, okrepljeno z ideali krščanstva in omike, diha iz nje. Kakor mejnik med prošlostjo in bodočnostjo kaže na eni strani na črno noč robstva in nevere, na drugi pa dviga Bošnjaku jasni pogled k novo vzhajajočemu solncu.

Dr. E. L.

**Dva svijeta.** Vjenceslav Novak. Pri-povijest. Nagradjeno iz zaklade Veber-Tkalčićeve za god. 1900. Zabavna knjižnica „Matica Hrvatske“ str. 242—244. Zagreb. 1901. Cena 1'50 K. 80, str. 260. — Snov te povesti je vzel pisatelj iz življenja pesnika-skladatelja, ki ga ugonobi boj za obstanek. Vsebina je ta-le: Stari glasbenik Jahoda, rojen Čeh, organist v nekem mestu na Hrvaškem, je našel v mladem Amadeju Zlataniću, siroti brez starišev, izredno bogato nadarjen glasben talent in mu hotel pripomoči, da bi šel na konservatorij v Prago, kjer bi se dalje izobraževal. Toda ni mu mogče dobiti dovolj požrtvovalnih dobrotnikov, ki bi dali nadarjenemu mladeniču za to gmotne podpore. Vsi poizkusi v tem oziru se izjalovijo ob preveliki praktičnosti hrvaških izobražencev, ki si ne morejo misliti, čemu bi bila mladeniču višja izobrazba, ko vendar more tudi brez nje orgljati v cerkvi. Zato ga poučuje še nekaj let Jahoda v glasbi. Mladi umetnik pa na skrivnem sklada kompozicije, ki jih posvečuje sosedini hčerki Adelki. Po smrti Jahodovi je Amadej njegov naslednik. Ko pa je dosegla neka njegova kompozicija drugo častno nagrado pri tekmovanju, ki ga je razpisalo zagrebško pevsko društvo „Kolo“, sklene vkljub vsem zaprekam iti v Prago. Na svojo hišico si izposodi od varuha 400 goldinarjev, se poslovi od Adelke in njene matere in gre v širni svet. Toda ker še ne zna dovolj glasbene teorije, v kateri ga Jahoda radi bolehnosti ni mogel poučevati, ga prvo leto še ne sprejmejo na konservatorij. Ali pogum mu radi tega ne upade. Spomni se besed svojega učitelja: „Per aspera ad astra!“ in se uči neumorno, da prestane drugo leto izpit. S silovito težavo se preživlja v Pragi še tri leta. Plavčiču, svojemu varihu, mora prodati hišico. A vkljub vsemu vztraja. Po dveh letih dovrši študije z izvrstnim uspehom, njegov „Adagio“ iz skladbe „Adelka“ dobi prvenstvo med vsemi drugimi in doseže tudi pri produkciji sijajen uspeh. Zdaj dobi Andrej službo kapelnika v domači cerkvi in se poroči z Adelko, kateri je bila umrla mati med tem, ko je on bival v Pragi. Odslej je hotel delovati med svojim narodom za glasbeno omiko in ga navdušiti za glasbo; poizkuša osnovati pevsko društvo, toda to se mu ne posreči, ker ga someščani nočejo raz-

umeti. Tudi njegov „Adagio“, ki se je proizvajal na nekem koncertu pevskega društva „Kolo“ v Zagrebu, ocenijo listi jako neugodno, deloma iz nevednosti, deloma iz zlobe in nevoščljivosti. Ko mu podari žena zdravo hčerko, se mu duh zopet nekoliko razvedri, toda radi gmotnih stisk mora prodati Plavšiču še ženino hišico, na kateri je bilo že od njenega očeta precej dolga. Njegova žena je plemenito, angelsko bitje, požrtvovalna, skrbna, toda za glasbo nima smisla, ne more razumeti njegovega umetniškega stremljenja in nehoté ga dostikrat z neznatno opombo potegne iz zračnih višin umetniških sanj v navadno, vsakdanje življenje. On trpi vsled tega, pa tudi ona, ker vidi, da jo mož ljubi iz vsega srca, da pa ni srečen z njo. Amadej pa najde v Irmi, ženi inženierja Lešeticekega, za glasbo vneto in umetniško navdahnjeno žensko, katera ga razumeva in cení. Ko pa ona še hoče, da bi bil on njen „platonični ljubljeneček“, „proti čemur bi tudi njen mož ničesar ne mogel reči“, se ji odteguje in ona kmalu odpotuje. Zelo boli Amadeja, da v domovini ne more najti založnika svojim skladbam, in da jih mora prodati v Berlinu, samo da se reši gmotnih zadreg. V domačem mestu mu izpodkoplje upliv in ugled Ratković, človek brez globokega znanja in brez posebne nadarjenosti. Vsled tega močno trpi rahla konstitucija umetnikova in ko mu umre še žena, zapustivši mu majhno hčerko Veroniko, mu otemni duh. Na begu iz norišnice zmrzne v gozdu. —

Povesti se pozna, da je prišla izpod peresa pravega pesnika, izkušenega pisatelja, izbornega dušeslovca; prizor sledi prizoru popolnoma neprisiljeno in logično, jezik je krasen, na nekaterih mestih nas naravnost očara. Glavno dejanje prepletajo epizode nepresežne miline kot n. pr. ljubezen Jahode do Mařenke, in zopet uničujoče tragike, kot n. pr. usoda demoničnega Veselega, propalega talenta. Z genialno spretnostjo nam popisuje vtisek glasbe na človeka, ko nas pripelje v glasbeno dvorano, da poslušamo Dvořakov „Stabat mater“ ali Amadejev „Adagio“. Mehka poezija preveva zakonsko življenje Amadeja in Adelke; boli nas, ko vidimo, da si umetnik ne zna pomagati v svetu in ko gledamo, kako trpi poleg ljubljene žene, ki samo sluti umetniškega duha, pa ga ne razume, ki pa tem bolj globoko in z neomajno zvestobo ljubi svojega moža; naravnost pa nas pretrese konec, ko vidimo, kako se stré talent, ki bi mogel delati še toliko!

Dobro je pisatelj označil tudi tisto malomestno ljudstvo in njegovo omejenost, samo-

pašnost, obrekovanje in natolcevanje v Mesaricu, Plavšiču in drugih stranskih osebah. S pretresujočo dušeslovno istinitostjo nam predstavlja duševno življenje zblaznelega Amadeja. Samo to nam ne ugaja, ker se pisatelj ni odločneje izrazil o t. zv. „platonični ljubezni“, da ljubi žena poleg moža brez strasti, „platonsko“ družega; njegovi nazori o tem še niso čisto jasni. Kaže nam pač, da je v tem duševnem boju zmagala v Amadeju ljubezen do žene in deteta in spoštovanje do umrlega Jahode — „Adelka je zmagala Dalilo“ (str. 192.) — toda kaže nam zopet, da se Amadej te zmage bolj sramuje kot pa veseli. I. Grafenauer.

### Bolgarska književnost.

Bolgarska književnost slabo uspeva. Dokler je bila Bolgarija pod turškim jarmom, ni to bilo nič čudnega. A tudi sedaj, ko je Bolgarija svobodna in ima celo javne zavode, ki naj podpirajo in negujejo znanost in umetnost, imajo Bolgari malo, prav malo izvirnih književnih proizvodov. Najbrže je krivo to, da je bolgarski pisatelj sedanje dobe navadno obenem državni uslužbenec, kateri ne more pisateljevanju posvetiti vseh svojih moči in kateremu slovstveno delovanje celó škoduje v službi. Cela sedanja bolgarska književnost je pravzaprav samo nekakizjemen duševni proizvod. V zadnjem času pa je vendar izšlo nekoliko publikacij, katere zaslužijo našo pozornost.

Ivan Vazov, najboljši bolgarski pesnik in pisatelj, je izdal zbirko pesmi z naslovom: „Pod našeto nebo“ in knjigo proze „Videno i čuto“ (Razkazi, spomeni in putesvstija). — Nova pesniška zbirka Vazova se ravno tako kakor „Skitniške pesni“ zeló razločuje od prejšnje njegove poezije. Prej je namreč opeval žalostno stanje podjarmljene Bolgarije, potem je pel zahvalne slavospeve na oprostitev Bolgarske. V vsi njegovi poeziji pa veje duh ljubezni do domovine. V neki pesmi peva o novejših bolgarskih razmerah: „Ljubim te tudi zdaj, ko si pozabila svojih svetlih ciljev, ko si dovolila, da bi iz tebe postalo torišče spletek in zvijač... ko več nego prej potrebuješ sočutja in ljubezni!“ Nova zbirka Vazova ni samo knjiga vzdihov, ampak krepi tudi upanje v boljšo prihodnost. Kritičnik Veličkov pravi o nji: „Pesnik in moralist biča v nji prevratne misli in strasti, ki izpodkopavajo zaklade življenja in vodijo človeško družbo v prepad. Njih pogubne posledice vidimo vsi, in le tisti, ki ne ljubijo domovine, ne morejo se nad njimi zgražati. Samo